

Pawlenko I. The model of formation of valeological thinking of the students – intending teachers of natural department.

The article presents the author's definition of «valeology thinking of future teachers»; on the basis of the disclosure of its essence developed and theoretically grounded model of the formation of valeological thinking of future teachers of natural Sciences in the process of professional training. The model reflects the mechanisms of relations between the individual steps, components, elements and criteria.

Key word: future teachers, model, valeology thinking, health.

УДК 374.7:81(417)

Ситник О.І.

**ГЕНЕЗИС КОНЦЕПТУАЛЬНИХ ІДЕЙ ОСВІТИ ДОРΟΣЛИХ
В ОСВІТНІЙ СИСТЕМІ ІРЛАНДІЇ**

Постановка проблеми в загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими, практичними завданнями. Освіта дорослих стає дедалі важливішою складовою освітньої галузі, рушійною силою розвитку системи неперервної освіти, спрямованої на забезпечення всебічного розвитку особистості з врахуванням її потреб та інтересів з метою адаптації особистості у сучасному знанневому суспільстві. Стрімкий інформаційний та технологічний розвиток людства вимагає якісних змін і у концептуальних аспектах освіти дорослих, зокрема оновлення підходів та принципів щодо модернізації змісту, форм і методів навчання дорослих.

Вітчизняні науковці Л. Лук'янова та О. Огієнко наголошують, що визначення феномену «освіта дорослих» – складна справа, так як понятійний апарат є складним та заплутаним, що пов'язано з відсутністю єдності у визначенні базових складових цього поняття [1, с. 12; 3, с. 72], але водночас є актуальним питанням, оскільки освіта дорослих стає інтегральним фокусом всієї освітньої системи, яка найбільш реагує на всі зміни, що відбуваються у світі, фактором економічного та культурного прогресу, духовно-морального оновлення та розвитку суспільства [2].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Концептуальні засади освіти дорослих обґрунтовуються в працях таких авторів, як: О. Добринська, С. Вершловський, Л. Вовк, В. Горшкова, Н. Литвинова, Л. Лук'янова, Л. Лесохіна, О. Марон, Є. Огарьов, В. Онушкін, В. Подобед, Л. Сігаєва, С. Сисоєва, О. Тонконога та ін.; окремі аспекти розвитку систем освіти дорослих зарубіжжя досліджують В. Бойко, М. Борисова, Т. Григор'єва, В. Давидова, І. Капустян, С. Коваленко, І. Литовченко, О. Огієнко, І. Сагун, О. Фучила, О. Шапочкіна та ін.

Не зважаючи на широкий інтерес до освіти дорослих серед науковців, вважаємо за необхідне зазначити, що актуальність вивчення європейського досвіду концептуальних основ освіти дорослих не втрачає своєї значущості як важливої складової системи неперервної освіти для швидкого реагування суспільства на виклики сучасності.

Метою нашої статті є дослідження генезису дефініції «освіта дорослих» в системі освіти Ірландії. Для досягнення цієї мети автор вирішує наступні завдання: проаналізувати розвиток концепту «освіта дорослих» в ірландській педагогічній думці; розкрити зміст та значення основних понять, тотожних з дефініцією «освіта дорослих» та їх місце в системі освіти дорослих цієї країни.

Виклад основного матеріалу. Зростаюча значущість освіти дорослих – загальноновизнаний факт, так як рівень технологічного, соціально-економічного та культурного прогресу значною мірою залежить від зростання освітнього рівня дорослих.

Згідно з дослідженнями Л. Лук'янової у міжнародних документах зазначено, що освіта дорослих – один із важливих чинників впливу на життєдіяльність соціуму, усі його структурні елементи. Освіта дорослих є методом регулювання соціальної поведінки і засобом соціального контролю, виступаючи водночас й інструментом стабілізації соціокультурної ситуації [1, с. 9]. За Л. Лук'яною освіта дорослих – це пролонгований процес розвитку людини, що відбувається впродовж усього життя [1, с. 18].

Л. Сігаєва розглядає освіту дорослих, з одного боку, як процес, спрямований на реалізацію особистісних потреб дорослої людини з метою зміни якості та рівня її життя, а з другого, як складну поліфункціональну систему, спрямовану на задоволення фундаментальних потреб людини в освіті, культурі, збереженні здоров'я, адаптації до світу, що швидко змінюється, засвоєння нових соціальних ролей [4, 68].

Американський педагог Едуард Ліндеман (Eduard Lindeman) – один із перших у світовій практиці сформулював визначення дефініції «освіта дорослих» у 1926 році. У своїй праці він зазначив, що освіта – це життя, не просто підготовка до невідомого майбутнього. Все життя – навчання; отже, освіта не може мати закінчення. Цей термін називається освіта дорослих не тому, що поняття обмежується дорослими, а тому, що дорослість і зрілість визначають свої межі [10, с. 6].

Вперше в ірландській педагогічній думці теоретичне обґрунтування поняття «освіта дорослих» було висвітлено у Заключній доповіді про освіту дорослих у 1973 році (Adult Education in Ireland: A Report of a Committee appointed by the Minister for Education, November 1973), відомій під назвою «The Murphy Report». Цей документ став результатом роботи спеціально призначеного у 1969 р. консультативного органу «Комітету з освіти дорослих». У доповіді розглядається низка питань, серед яких розробка та формування широкого визначення дефініції «освіта дорослих». Згідно з цим документом «освіта дорослих – надання можливості отримання необхідних знань тим, хто вже не є учасниками шкільної системи освіти, в будь-який період їхнього життя» [11, с. 1]. За цим твердженням основною метою освіти дорослих було заповнення прогалин загальної освіти дорослої людини.

Загальні положення ірландської концепції освіти дорослих пропонуються у доповіді Кенні у 1984 р. (Report of the Kenny Commission on Adult Education, «Lifelong Learning») із ширшим трактуванням терміну. Освіта дорослих розглядається як систематичне навчання дорослих, що сприяє їх розвитку як особистості і громадянина, окрім денного безперервного навчання. Аналіз наукової літератури доводить, що визначення, наведене у доповіді Кенні, широко використовується науковою спільнотою Ірландії протягом досить тривалого часу, так як саме це трактування є ключовим у державному документі «Зелена книга з освіти дорослих в Ірландії» (Green Paper: Adult Education in an Era of Learning), опублікованому у 1998 році, але з більш розгалуженою характеристикою. Варто наголосити, що оновлене трактування дефініції не конкретизувало і не звужувало значення «освіти дорослих», а, навпаки, розширювало межі щодо подальших наукових досліджень та розвідок. Згідно з Зеленою книгою освіта дорослих розгалужується за такими напрямками: формальна освіта, яку пропонують різноманітні освітні заклади, наприклад, навчальні центри, школи, коледжі, інститути та університети; неформальна освіта, що являє собою будь-яку іншу систематичну форму навчання, до складу якої входить самостійне навчання [6, с. 16]. Система освіти дорослих передбачає:

- забезпечення дорослих в секторі подальшої освіти, наприклад, на курсах PLC (Post Leaving Certificate), у центрах освіти дорослих (VTOS – Vocational Training Opportunities Scheme) і навчальних центрах для мандрівників (Senior Traveller Training Centres), метою таких центрів є забезпечення мандрівників знаннями, уміннями і навичками, необхідними для успішної адаптації та соціалізації у чужій країні з подальшим працевлаштуванням;

- безперервну освіту і навчання для дорослих (професійний або професійно-технічний розвиток незалежно від рівня);

- подальшу освіту і навчання для дорослих;

- інші види систематичного і навмисного навчання дорослих з широкою варіативністю змістового наповнення та організаційних форм проведення, що входить в межі формальної і неформальної освіти [6, с. 16–17].

Підкреслимо, що за висновками Зеленої книги освіта дорослих не є синонімом безперервного навчання, а є ключовим компонентом у рамках загальної системи освіти і професійної підготовки кадрів, що охоплюють потреби особистості з дитинства і протягом дорослого життя. Процес навчання не обмежується формальним навчанням та може відбуватися в різних умовах, а саме: на навчальних курсах, у вечірніх освітніх закладах, на робочому місці, у молодіжних групах, громадських об'єднаннях, спортивних клубах, під час самостійного читання, перегляду телепрограм, в Інтернеті або через систему дистанційного навчання [6, с. 17].

У національному документі про освіту дорослих «Білій книзі, навчання для життя» (White Paper on Adult Education: Learning for Life), опублікованому Міністерством освіти та науки Ірландії у 2000 році, освіта дорослих визначається як «систематичне навчання дорослих, які повертаються до навчання, маючи початкову освіту». Так як і в Зеленій книзі, у цій доповіді надається перелік напрямів, за якими працює система освіти дорослих, але список поповнюється новими проблемами освіти дорослих, а саме: повернення дорослих до вищої освіти, професійний та професійно-технічний розвиток особистості на робочому місці та за його межами, регіональна освіта і другий шанс на освіту [9, с. 27].

Як засвідчує наше дослідження, освіта дорослих в Ірландії досягає апогею свого розвитку наприкінці ХХ ст. Це пояснюється стрімким економічним розвитком країни в цілому, чому передувало повне оновлення усієї освітньої системи з виходом на міжнародний рівень.

Слід зазначити, що на сьогодні у різноманітних актах, звітах та рекомендаціях з освіти дорослих в Ірландії інституційного, регіонального чи державного значення пропонуються варіації щодо поняття «освіта дорослих», а саме базова освіта дорослих (adult basic education), грамотність дорослих (adult literacy), навчання дорослих (adult learning), подальша освіта (further education), безперервна освіта (continuing education and training), регіональна освіта (community education).

Проаналізуємо визначення зазначених дефініцій. Згідно з документами Національної агенції грамотності дорослих (NALA) базова освіта дорослих (Adult basic education) охоплює роботу щодо поширення грамотності серед дорослих, але також розглядає навчання у різних сферах людської діяльності, де дорослі учні проявляють себе вперше. Базова освіта дорослих допомагає дорослим розвивати життєво-необхідні навички, отримувати елементарні знання з грамоти, які відіграють важливу роль у адаптації, соціалізації та реалізації власного потенціалу у житті. Термін «базова освіта дорослих» використовується нарівні з поняттям «грамотність дорослих» (adult literacy) [7, с. 8], яка має на меті навчання навичкам аудіювання, говоріння, читання, письма, рахунку та повсякденного використання сучасних комунікативних та інформативних технологій, враховуючи індивідуальну, соціальну та економічну спрямованість необхідних знань та умінь. Грамотність збільшує можливості особистості, сім'ї та/чи громади щодо стабільного розвитку та суспільного прогресу. У сучасній науці поняття «грамотність» набуває все ширшого значення. Тому виокремлюють різні напрями грамотності, охоплюючи різні сфери діяльності, зокрема новітні технології, домогосподарство, навчальне середовище, дозвілля чи спорт, всі ці галузі вимагають від особистості систематичного оновлення окремих умінь та навичок та отримання нового досвіду [7, с. 6].

Термін «навчання дорослих» охоплює весь спектр навчальної діяльності (формальної, неформальної, інформальної), організоване для дорослих учнів, що повертаються до навчання задля удосконалення, оновлення чи отримання певних знань і навичок [5, с. 2].

Подальша освіта передбачає освіту та навчання після отримання середньої освіти і розглядається крізь призму таких навчальних програм, як другий шанс на освіту (second-chance education), професійне навчання для безробітних (Vocational Training Opportunities Scheme for the unemployed), грамотність дорослих (Adult Literacy) та базова освіта (Basic Education), широкий спектр курсів і кваліфікацій для осіб, що мають середню освіту (Post Leaving Certificate courses) та ін. [9, с. 27–28].

Безперервна освіта та навчання – професійний або професійно-технічний розвиток дорослого робочого населення або тих, хто повертається до трудової діяльності [9, с. 28].

Метою регіональної освіти є забезпечення навчальною діяльністю місцевих жителів, задля залучення різних соціальних груп населення до активної діяльності, звертаючи особливу увагу на обездолених та соціально незахищених. Це широкодоступна галузь освіти дорослих місцевого спрямування, під час роботи в якій панує доброзичлива атмосфера із застосуванням гнучких методів діяльності. Цей процес відбувається під керівництвом місцевих жителів для громадян з урахуванням місцевих потреб часто на волонтерській основі [8, с. 3].

Не зважаючи на досить широку різноманітність термінів, які характеризують освіту дорослих Ірландії, варто зазначити, що завдяки такій розгалуженості освітньої галузі країною забезпечується конкурентоспроможність серед дорослого населення, адаптація громадян з фізичними чи розумовими вадами, соціальний захист людей похилого віку та неповних сімей. Проведене дослідження вказує, що розвиток системних аспектів функціонування освіти дорослих прискорює соціально-економічний та культурний прогрес країни в цілому та виводить її на міжнародний рівень.

Висновки з даного дослідження і перспективи подальших розвідок у даному напрямі. Таким чином, аналіз науково-педагогічної літератури щодо змісту дефініції «освіта дорослих» вказує на широкомасштабне застосування цього терміну в педагогічній думці Ірландської республіки. На підставі проведеного аналізу було виявлено й окреслено ряд синонімічних понять, що активно застосовуються в галузі освіти дорослих країни та мають тотожні визначення, що наголошує на багатofункціональності, варіативності та гнучкості системи освіти дорослих, яка спрямована на задоволення освітніх потреб людини та набуття нового соціального досвіду з метою повної реалізації потенціалу у житті сучасної особистості.

Разом з тим є перспективи для подальших розвідок, оскільки зазначена проблема розглянута з точки зору концептуальних засад ірландської системи освіти дорослих, тому варто приділити увагу в цьому контексті, зокрема загальній характеристиці змісту освіти дорослих у цій країні.

Література:

1. Лук'янова Л. Б. Освіта дорослих: теоретичні і методологічні засади [Текст]: монографія / [Л. Б. Лук'янова та ін.]; Нац. акад. пед. наук України, Ін-т пед. освіти і освіти для дорослих. – К.: Педагогічна думка, 2012. – 271 с.
2. Огієнко О.І. Генезис дефініції «освіта дорослих» у зарубіжних дослідженнях / О. І. Огієнко // Проблеми сучасної педагогічної освіти: зб. наук. праць Кримського гуманіт. ун-ту. Сер. Педагогіка і психологія – Ялта, 2008. – Вип. 19, ч. 2. – С. 113–120.
3. Огієнко О. І. Тенденції розвитку освіти дорослих у скандинавських країнах [Текст]: монографія / О. І. Огієнко; ред. Н. Г. Ничкало; Інститут педагогічної освіти і освіти дорослих АПН України. – Суми : Еллада-S, 2008. – 444 с.
4. Сігасва, Л. Є. Тенденції розвитку освіти дорослих в Україні (друга половина ХХ – початок ХХІ століття) [Текст]: дис. ... д-ра пед. наук: 13.00.01 / Сігасва Лариса Євгенівна; НАПН України, Ін-т пед. освіти і освіти дорослих. – К., 2010. – 558 с.
5. Communication from the commission: Adult learning: It is never too late to learn. – Brussels: Commission of the European communities, – 2006. – 12 p.
6. Adult learning: It is never too late to learn Green Paper: Adult Education in an Era of Learning. – Dublin: published by the stationary office, – November 1998. – 136 p.
7. Guidelines for Good Adult Literacy Work Key reference document for people working in adult literacy; NALA – Dublin, 2012. – 84 p.
8. Kavanagh M. The role of adult and community education in promoting equality in education: Flexible and Friendly / Maureen Karanagh, Bray Partnership Conference on Equality and Education: Across the Spectrum of Lifelong Learning ; AONTAS – Dublin, 2007. – 9 p.
9. Learning for Life (White Paper), Department of Education and Science. – Dublin: Stationary Office, 2000. – 224p.
10. Lindeman, E.C. The Meaning of Adult Education / Eduard C. Lindeman ; – New York: New Republic, INC, 1926. – 222 p.
11. Murphy Report / Committee on Adult Education: Adult Education in Ireland; Stationery Office – Dublin, – 1973.

У статті автор досліджує та аналізує генезис концептуальних ідей освіти дорослих в Ірландії, розкриває зміст цієї дефініції та досліджує особливості її трактування в процесі генезису. У статті надається коротка характеристика основних понять системи освіти дорослих, зокрема, базова освіта дорослих, грамотність дорослих, навчання дорослих, подальша освіта, безперервна освіта, регіональна освіта та на основі проведеного аналізу розмежовує їх значення.

Ключові слова: концепт «освіта дорослих»; базова освіта дорослих; грамотність дорослих; навчання дорослих; подальша освіта; безперервна освіта.

Сытник О. Генезис концептуальных идей образования взрослых в образовательной системе Ирландии.

В статье автор исследует и анализирует генезис концептуальных идей образования взрослых в Ирландии, раскрывает содержание этой дефиниции и исследует особенности ее трактовки в процессе генезиса. В статье приводится краткая характеристика основных понятий системы образования взрослых, в частности, базовое образование взрослых, грамотность взрослых, обучение взрослых, дальнейшее образование, непрерывное образование, региональное образование и на основе проведенного анализа разграничивает их значение.

Ключевые слова: концепт «образование взрослых»; базовое образование взрослых; грамотность взрослых; обучение взрослых; дальнейшее образование; непрерывное образование.

Sytnyk O. Genesis of adult education conceptual ideas in the Irish educational system.

The central purpose of this article is to highlight the nature, place and role of the concept of «adult education» in the system of education of Irish Republic. In order to do so, a general overview of adult education definition is presented. The author investigates and analyzes the genesis of adult education conceptual ideas in Ireland, reveals the contents of definitions and investigates the features of its interpretation in the process of genesis. a brief description of the basic concepts of adult education, including adult basic education, adult literacy, adult learning, further education, continuing education, community education are provided in the article and their definitions are delineated on the basis of the analysis.

Keywords: the concept of «adult education»; adult basic education; adult literacy; adult learning; further education; continuing education.